

TNC AKTUELLT

Årgång 17(1975):4

Tekniska Nomenklaturcentralen · Box 43 041 · 100 72 Stockholm · Tfn 08-84 04 90

MEDICINSK TERMINOLOGI

Medicinsk nomenklaturenhet

I TNC-Aktuellt 1975:2 anmäldes en motion rörande en medicinsk nomenklaturcentral.

TNC har haft tillfälle att yttra sig i ärendet och utdrag ur TNCs svar, insänt till Riksdagens socialutskott 1975-05-29, följer här.

Behovet av klart fackspråk och entydig terminologi är ett allt starkare samhällsintresse. Mest påtagligt är behovet på områden där vetenskap och teknik gör snabba framsteg och där utbyte av information är av väsentlig betydelse för stora grupper i samhället.

TNC, som verkat sedan år 1941 enligt stadgar fastställda av Kungl. Maj:t, har funnit att vitt skilda fack i stigande grad sökt tillgodose detta behov genom systematisk planering av de språkliga uttrycksformerna. Karaktären hos den dagliga rådfrågningen belyser detta liksom ett axplock ur de ordlistor som TNC utgivit i sin skriftserie (för närvarande omfattande ca 60 titlar): Färg- och lackteknisk ordlista, Vattenordlista 1 – 3, Skogsordlista, Produktionsteknisk ordlista, Miljöordlista, Rymdordlista, Kärnenergiordlista.

Det omfattande arbetet för att åstadkomma terminologisk stadga inom tekniken och dess grund- och gränsvetenskaper har bedrivits med stöd av anslag från såväl stat som näringsliv. Särskilda medel har ställts till förfogande för utveckling av ett rationaliseringssystem avsett att på ett effektivt sätt insamla, bearbeta, lagra och distribuera terminologisk information. Systemet, inregistrerat under benämningen TERMDOK, innebär tillämpning av datamaskinella metoder för att bl. a. bygga upp en s.k. termbank, effektivisera arbetsrutinerna och möjliggöra utbyte med likartade system i andra länder.

INNEHÅLL

MEDICINSK TERMINOLOGI	1
NY ORDLISTA	3
NYA PROJEKT	4
BILBÄLTE – SÄKERHETSÄLTE	5
TERMFRÅGOR I URVAL	6

Erfarenheter från TNCs arbete ger vid handen, att en rationellt bedriven terminologisk verksamhet avpassad för skilda fackområden ger ett resultat som är direkt lönsamt både för det berörda facket och för samhället, även om det är svårt att göra faktiska beräkningar.

Det förefaller troligt att det medicinska fackområdet följer samma mönster ifråga om behovet av terminologisk stadga. Betydande insatser behöver göras för att underlätta sökning av information, tolkning av utlåtanden m.m., säkerställande av statistiskt material och dylikt och för att göra det medicinska språket tillgängligt även för patienter och allmänhet.

En närmare provning av förutsättningarna för ett effektivt nomenklatur- och terminologiarbete inom medicinen bör också innefatta studium av liknande verksamhet i andra länder, bl.a. i Frankrike, där man nyligen upprättat ett medicinskt nomenklaturorgan. Samarbete bör också säkerställas med det internationella program som påbörjats inom ramen för UNESCOs projekt INFOTERM, vari TNC tar aktiv del.

En enhetlig nomenklatur och terminologi inom det medicinska fackområdet är av väsentlig betydelse för följande kategorier:

läkare och vårdpersonal

arkitekter, ingenjörer och tekniker verksamma vid sjukhusprojektering osv.

administrativ och organisatoriskt verksam personal inom alla områden för sjukvård och hälsovård

patienter och allmänhet

TNC förordar att motionens syfte främjas. Efter mönster från TNCs arbetsätt bör det medicinska fackets nomenklatur- och terminologiproblem bearbetas i nära samverkan mellan fackets huvudintressenter, såsom Socialstyrelsen, Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri), Svenska läkaresällskapet och Läkemedelsindustriföreningen. För att säkerställa överblick, undvika dubbelarbete och främja samstämmning av olika facks termer och uttryck, särskilt med hänsyn till det växande internationella kunskaputbytet inom vetenskap och teknik, bör det medicinska nomenklaturarbetet samordnas med annan fackterminologisk verksamhet. Som en möjlighet skulle därvid kunna prövas att arbetet utförs inom TNC. De erfarenheter som under lång tid samlats inom TNC skulle därigenom till fullo kunna utnyttjas. Kostnaderna för den förstärkning av TNC som därvid skulle erfordras torde bli mindre än om en fristående medicinsk nomenklaturcentral inrättas.

Stockholm den 27 maj 1975

TEKNISKA NOMENKLATURCENTRALEN

Harry Brynielsson
Styrelsens ordförande

Einar Selander
Styrelsens sekreterare

Enhetlig terminologi för teknisk sjukvårdsutrustning

För några år sedan uppmärksammade Spris terminologienheten bristen i terminologin för teknisk sjukvårdsutrustning. Samma apparat kan ha flera benämningar. Ofta används tillverkarens märkesnamn eller personnamn eller uppfinnarens namn som apparatbenämning. Denna oenhetliga terminologi orsakar besvär på olika sätt, vilket påpekats av bl.a. Svenska Föreningen för medicinsk fysik och teknik, Avdelningen för teknik i sjukvård (MFT).

Eftersom arbetet med vägvisning och vägvisningstermer inom sjukhus och andra sjukvårdsanläggningar beräknas bli färdigt omkring årsskiftet 1975/76, resulterande i en kompletterad och delvis omarbetad utgåva av Spriråd 1.2, har redan nu planeringen av ett arbete med enhetlig terminologi för teknisk sjukvårdsutrustning påbörjats.

Detta arbete med utrustningsterminologi bör, i nära samarbete med Spris utrustningsavdelning och TNC, bedrivas av en arbetsgrupp bestående av en fast mindre grupp på 4 – 5 medlemmar, utökad med av gruppen kallade experter för varje behandlat utrustningsavsnitt. Arbetet med vägvisningstermerna för råd 1.2 har med goda erfarenheter bedrivits på det sättet. Arbetsformen är vanlig inom terminologiarbete.

Arbetsgruppens fasta del planeras bestå av
Direktör Einar Selander, TNC, ordf.
Byråchef Sten Troedsson, Spri, sekr.
Sektionschef Nils Tjerneld, Spris U-avd.
en medlem från Socialstyrelsen och
en medlem från MFT.

Målet för arbetsgruppen är att skapa en termförteckning (ordlista) med enhetliga benämningar på teknisk sjukvårdsutrustning med termdefinitioner för sådana apparater och andra utrustningsenheter som anses fordra detta. En sådan termförteckning bör kunna resultera i ett Spriråd.

Termerna bör lagras i TERMDOK, det svenska fackterminologiregistret. Därigenom finns möjlighet att kontinuerligt aktualisera förteckningen och genom TERMDOK-systemets uppbyggnad få en typograferad ny förteckning omedelbart färdig för mångfaldigande.

Eftersom en myckenhet av den tekniska sjukvårdsutrustningen har internationell karaktär och det planerade arbetet är ett förstlingsarbete inom området kan det finnas skäl för att engelsk, fransk, tysk och kanske även rysk översättning ges för varje term. Sådana översättningstermer bör ha betydelse t.ex. för huvudmännen, eftersom mycken utrustning är importerad. TNC har alltmer infört översättningstermer i sina ordlistor och en följd har blivit en ökad och inte oansenlig publikationsförsäljning utomlands.

NY ORDLISTA

TNC 58 Plan- och byggtermer 1975

Denna ordlista är resultatet av ett samarbete mellan TNC och Statens planverk och innehåller termer som är aktuella för den samtidigt färdigställda Svensk Byggnorm 1975. Vid termarbetets uppläggning bedömdes det lämpligt att samtidigt underkasta termerna i TNC 52 en översyn.

TNCs kommitté för plan- och byggterminologi, PB-kommittén, har medverkat i arbetets genomförande. Termerna har bearbetats och granskats i nära samarbete med planverket, främst dess byggnadsbyrå. Sakkunniga inom andra myndigheter och organisationer har lämnat värdefulla synpunkter.

Ordlistan omfattar ca 600 termer med motsvarigheter på engelska, franska, tyska och ryska. Den har därigenom ett betydligt större omfång än TNC 52 som den är avsedd att ersätta. Genom att termmaterialiet har trefaldigats och utländska motsvarigheter tillförts i förhållande till TNC 52 betraktas TNC 58 ej som en nyutgåva av TNC 52. Bland de termgrupper som tillkommit kan nämnas lasttermer, brandtermer, vvs-termer, fukt- och ljudisoleringsstermer.

Ordlistan omnämns i SBN 1975 på följande sätt. »Flertalet i SBN använda termer finns redovisade i Plan- och byggtermer 1975, Tekniska Nomenklaturcentralens publikation TNC 58. De termer som är redovisade i TNC 58 utmärks i det alfabetiska registret genom bokstäverna »[TNC]» efter uppslagsordet.»

Priset på den nya ordlistan är 35 kronor inklusive mervärdesskatt.

Här nedan följer exempel på några termer ur ordlistan.

62

brandmotstånd

E fire resistance	D Feuerwiderstand m
F résistance f au feu	R огнеупорност'

förmåga hos material, byggnadsdel e.d. att under viss tid motstå brand med bibehållen bärande eller avskiljande funktion eller bådadera: jfr brandteknisk klass

82

byggnadslov

E building permit,	D Baugenehmigung f
planning permission	

F permis m de construire	R razrešenje na stroitel'stvo
--------------------------	-------------------------------

skriftligt medgivande (lov) av byggnadsnämnd att utföra byggnadsåtgärd

I 54 § BS anges vilka åtgärder som kräver byggnadslov.

335

mellanjord

E intermediate type of soil	D mittlerer Boden m
-----------------------------	---------------------

F sol m à prédominance silteuse	R srednjaja počva, grjaznaja počva
---------------------------------	------------------------------------

jord som hållfasthetsmässigt normalt är en mellanform av friktionsjord och kohesionsjord

Silt är den dominerande beståndsdel i mellanjord.

408

regionplan

E regional plan	D Regionalplan m
-----------------	------------------

F plan m d'aménagement régional	R proekt rajonnoj planirovki
---------------------------------	------------------------------

översiktlig plan som anger grunddragen för markens användning för flera kommuner gemensamt, t.ex. för viktigare trafikleder, flygplatser, områden för tätbebyggelse och friluftsliv samt anläggningar för vattenförsörjning och avlopp; jfr generalplan

Se 3 § och 126 § BL och 10 § BS.

427

rökkanal

E gas flue, smoke flue	D Rauch(gas)kanal m, Rauchabzugskanal m
------------------------	---

F conduit m de fumée	R dymovyj kanal
----------------------	-----------------

kanal för bortledning av rökgas från eldstad; jfr avgaskanal

428

rörlig last

E moving load	D bewegliche Last f
---------------	---------------------

F charge f mobile	R podvižnaja nagruzka
-------------------	-----------------------

last eller lastdel som kan uppträda i olika lägen, t.ex. last av person; jfr vilande last

NYA PROJEKT

Pump teknisk ordlista

När TNCs arbete med terminologi inom området vattenförsörjning och avloppsteknik påbörjades, delades området in i ett flertal avsnitt. Ett av avsnitten berörde pump teknik och hydraulik. Det fortlöpande arbetet utvidgade området till att gälla även andra typer av pumpar än de inom VA-tekniken förekommande. Sedan termerna inom VA-området utarbetats och publicerats i en serie om tre ordlistor sköts därför avsnittet Pump teknik och hydraulik till behandling i särskild ordning. Den terminologiska bearbetningen ledde fram till ett förslag till ordlista, som preliminärt granskats av ett antal sakkunniga. Av TNC särskilt anlita utredningsman var civilingenjör Hans Hylander, som gjorde en grundlig undersökning av olika möjligheter att indela pumpar. Resultatet härav blev ett försök till klassifikation av vätskepumpar. Även detta arbete har remissgranskats i begränsad omfattning.

Föreningen Europeiska Pump tillverkare, EURO-PUMP, gav i mitten på 1960-talet ut en vätskepump teknisk ordlista med termer och i viss mån även definitioner på engelska, franska, tyska och italienska. Materialet granskades av TNC och samordnades i görlig mån med rekommendationer från det ovannämnda termarbetet.

Kontakt har nu upprättats mellan Mekanförbundets pumpgrupp och TNC för att nå en ännu fastare samordning av de terminologiska insatserna. Avsikten är att inrätta en arbetsgrupp som kan vidareföra arbetet på TNCs pump termer och samtidigt avstämma materialet mot de rekommendationer som utarbetats av EUROPUMP.

Överenskommelse har träffats om att närmare undersöka möjligheten att ge ut den blivande pump tekniska ordlistan både som svensk standard och som TNC-publikation efter mönster av TNC 55 Kärnenergiordlista.

Ventilationsteknisk ordlista

TNC och VVS-Tekniska Föreningen har funnit att en serie ordlistor inom vvs-området bör utarbetas. Arbetet inleds med en ordlista för ventilations teknik. Detta motiveras främst av att området kan avgränsas utan alltför stora svårigheter samt att en hel del underlag för arbetet föreligger. Dessutom kan pågående arbete med ovannämnda pumpordlista och revideringen av TNC 51 VA-tek-

nisk ordlista (jfr TNC-Aktuellt 1975:1) ge värdefullt bidrag till lämpliga avgränsningar för andra ordlistor inom vvs-området.

Projektet kommer att bedrivas med stöd av en referensgrupp bestående av representanter från TNC, VVS-Tekniska Föreningen, Gruppen Luft teknik inom Sveriges Mekanförbund, GLSM, och ventilationsföretagen samt Svenska konsulterande ingenjörers förening, SKIF.

Ordlistan beräknas omfatta 500 termer med definitioner eller bildförklaringar. Utländska motsvarigheter tillförs om möjligt på engelska, franska och tyska.

Byggekonomiska termer företrädesvis med anknytning till upphandling

Det finns ett antal termer inom byggekonomi som ständigt återkommer i byggprocessens olika led och på olika nivåer. Genom termernas brist på entydiga definitioner är risken för missförstånd stor.

Det termarbete som påbörjades i och med utformningen av begreppsförklaringarna i AB 72 och AF AMA 72 får nu en fortsättning genom att PB-kommittén har bedömt det som angeläget att urskilja och bearbeta ett urval centrala termer inom byggekonomi och då särskilt termer med anknytning till upphandling. Avstämning kommer att ske med motsvarande termer inom andra fackområden. Arbetet innefattar också utarbetandet av termekvivalenter på andra språk, i första hand engelska.

BILBÄLTE – SÄKERHETSÄLTE

I Finland har nyligen förts en diskussion om termerna **säkerhetsbälte** (även förkortad S-bälte) och **bilbälte**. Detta med anledning av det s.k. »S-bältestvånget» som där trädde i kraft 1 juli 1975. TNC har underhand informerats om denna diskussion som aktualiserar frågan om nordiska samtermer.

I den finländska lagstiftningen har termen **säkerhetsbälte** varit den förhärskande, något som väckt motstånd på en del håll. I samband med bältestvånget i Sverige infördes nära nog konsekvent i alla sammanhang termen **bilbälte**. I Norge tycks termen **bilbelte** också vara den mest förekommande. I Finland vill man därför på en del håll också helst se termen **bilbälte** med motiven att en samnordisk terminologi är önskvärd samt att termen i sig själv är kortare och smidigare än **säkerhetsbälte**.

TNC har inte varit inkopplad på bedömningen av termen i svenskan men det kan ändå finnas anledning att här säga något om dess uppbyggnad.

Bälte är en rem eller ett band som fästes runt livet på en person. **Sele** är ett don med vanligen flera delar som på så sätt kan omsluta både skulderparti och bröstkort. Det moderna bilbältet har två band fästade i tre punkter så att ett band går i midjehöjd och ett band diagonalt över bålen. Tekniskt sett är alltså bilbältet snarast en sele.

Förleden **bil-** anger befintligheten för just denna typ av bälte/sele. Det finns ju säkerhetselar i andra farkoster (flygplan, båtar) så förleden **säkerhets-** är av den anledningen ej helt tillfredsställande. Man skulle kunna betrakta **bilbälte** som en ellipsform av **bilsäkerhetsbälte**.

Rättelse

I TNC-Aktuellt 1975:3 s. 5 (Termfrågor i urval) fanns termen **numerisk styrning, NS**. Som fransk motsvarighet angavs felaktigt *contrôle m numérique*. Den riktiga franska översättningen torde vara **commande f numérique**. Franskans *contrôle* har betydelsen kontroll, kollationering, granskning medan styrning alltid översätts med **commande**, se t.ex. TNC 55: *élément m de commande* (styrdon), *commande f par le réflecteur* (reflektorstyrning), *élément m de commande* (styrelement).

TERMFRÅGOR I URVAL

I sin rådgivande verksamhet har TNC uttalat sig i följande termfrågor. Ställningstagandet är inte alltid det slutgiltiga, eftersom flera terminologiska problem kan vara förknippade med termen. Ett syfte med publiceringen är att stimulera till synpunkter från läsekreten.

Den här gången redovisas termer inom området information och dokumentation.

analog information

E analogue information
F information f analogique
D analogische Information f
information uppbyggd av kontinuerligt varierbar storhet; kan presenteras med värde för storheten eller för funktion av storheten; jfr **digital information**

Analog information kan omformas till digital information och tvärtom. Detta sker i analog-digital-omvandlare, AD-omvandlare, och digital-analog-omvandlare, DA-omvandlare.

digital, adj

E digital
F numéral
D digital
som har avseende på siffror

digital information

E digital information
F information f numéral
D digitale Information f
information uppbyggd av åtskilda enheter eller kvanta; kan presenteras med talvärde; jfr **analog information**

När digital information behandlas i elektroniska don används ofta två spänningsnivåer. Växelvis påförande av dessa ger pulser, med vilka informationen kan kodas.

graf

E
F
D
1 (allmänt) det som är skrivet eller ritat
2 (speciellt) diagram som visar ett system i form av noder och nodlinjer

Den senare betydelsen av graf förekommer t.ex. inom informationsbehandling.

När den grafiska presentationen av storlekssamband avses skall ordet **kurva** användas.

handbok, icke: manual

E manual
F manuel m, guide m
D Handbuch n
skriftlig sammanställning av information och handledning för användande av apparat, maskin, verktyg o.d. eller för bedrivande av viss verksamhet.

En handbok behöver inte vara en bok i tryckeriteknisk mening. Även en samling pärmar eller annan lagringsform kan kallas handbok.

identitetshandling

E identity paper
F pièce f d'identité
D Identitätsnachweis m
handling som utvisar ägarens identitet; jfr **legitimationshandling**

kartering

E mapping
F dressage m des cartes
D Kartierung f
upprättande av karta; jfr **kartläggning**

kartläggning

E mapping out
F lever m d'un plan
D Aufnahme f
1 (allmänt) sammanfattning eller översikt av materiella eller immateriella förhållanden
2 (inom lantmäteri) **kartering**

kurva

E curve, graph (ic formula)
F courbe f
D Kurve f
linje (t.ex. i diagram) som visar storlekssamband mellan två eller flera variabler; jfr **graf**

legitimationshandling

E license
F pièce f justificative
D Ausweispapier n, Legitimationspapier n
handling som utvisar ägarens rätt att vinna inträde, åtkomst eller annan fördel; jfr **identitetshandling**